

Utrikesministerns anförande på Folk och Försvar 11 januari 2015

Det talade ordet gäller!

Ers kungliga höghet, ärade åhörare.

Tack för att vi får komma till Sälen. Det svenska etablissemanget tycks uppskatta att varje år få komma till snön. Men snön faller också över de stridande i östra Ukraina, över flyende människor i Syrien och Irak, över tält i flyktingläger i Libanon.

Och himlen har gråtit över Paris de senaste dagarna. Frågan som ställs där är: Hur lever vi vidare med detta? ”Comment vivre avec ça?”.

Den frågan avslutar en kort videofilm på *New York Times* hemsida. I filmen berättar Julien Beaupé om den 7 januari 2015. Han jobbar på gatan där Charlie Hebdo har sin redaktion. När de första ambulanserna anlände blev han ombedd att gå med in på redaktionen för att bistå hjälparbetet.

”Det finns inga ord som kan beskriva det jag såg där. Det var inte ens som en skräckfilm. Sådana scener existerar inte”, säger Julien.

Efter en stund började anhöriga till medarbetarna på Charlie Hebdo att komma till platsen. Att se människor bryta ihop inför det faktum att deras älskade inte finns längre var värre än förödelsen som terroristerna skapade, säger Julien.

Och han frågar: ”Comment vivre avec ça?”. Hur lever du vidare med detta?

Det är frågan som de anhöriga har ställts inför. Men Juliens fråga måste även ställas av oss som försvarar de grundläggande demokratiska värden som terroristerna attackerade. Hur lever vi vidare? Vilka åtgärder bör vi vidta?

* * *

Vi har sett många fall av ursinningslös terrorism under de senaste åren. Madrid, London, Breiviks dåd i Oslo och på Utöya, Burgas, Toulouse och Montauban – för att nämna några exempel i vår närhet. Även Sverige har upplevt extremistiskt våld och attacker.

Fruktansvärda nyheter når oss nu också från Nigeria, där 2 000 människor befaras ha mördats i Boko Harams dödligaste massaker hittills. Senast igår ska minst 19 människor ha mist livet i ett bombattentat mot en populär marknad i en stad i nordöstra Nigeria. Enligt vittnen var bomben monterad på en flicka i tioårsåldern.

Politisk och religiös fanatism av detta slag är svår att förebygga, förutspå och bemöta. Därför blir det än viktigare att vi kraftsamlar för att göra just det.

* * *

Vi ska fortsätta att bekämpa den internationella terrorismen genom att söka verkningsfulla gemensamma verktyg – som samtidigt inte gör avkall på de grundläggande demokratiska värden som vi vill försvara. Vi behöver stoppa rekryteringen till extremistiska organisationer, och skapa ett sätt att hantera de som återvänder till Sverige efter att ha stridit utomlands.

Det gäller islamistiska organisationer, men även till exempel de svenskar som rest till Ukraina och stridit med högerextrema organisationer där. Detta är ett av Europas största säkerhetshot, som kräver internationellt samarbete. FN:s

säkerhetsråd har fattat ett bindande beslut om att alla länder ska göra det olagligt att delta i terroristövningar eller terroristhandlingar.

Regeringen snabbtredet nu hur detta ska genomföras i Sverige. Statsministern kommer inom kort att kalla till ett möte med regeringens säkerhetspolitiska råd för att göra en bedömning av läget.

Säkerhetspolisen gör samtidigt ett omfattande arbete för att få unga människor som tänkt resa till terroriststrider att avstå. Våra polisiära myndigheter har även tydliga befogenheter för att kunna utreda och förhindra terroristbrott, samtidigt som vår lagstiftning innehåller tydliga rättssäkerhetgarantier.

Jag vill särskilt nämna lagstiftningen om så kallade preventiva tvångsmedel som Sverige har sedan den 1 januari 2008. Lagstiftningen grundar sig på en proposition som den dåvarande S-regeringen lade fram i mars 2006. Den nuvarande regeringen har gjort denna lagstiftning permanent från 1 januari i år, och den rör grov samhällsfarlig brottslighet som till exempel sabotage, mordbrand, spioneri och terroristbrott.

Lagstiftningen gör det möjligt att använda hemlig avlyssning och övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och kvarhållande av försändelser i förebyggande syfte för att förhindra brott. På så sätt kan våra polisiära myndigheter ges möjlighet att ligga steget före grupper eller personer som planerar allvarlig brottslighet.

* * *

Den här utmaningen är långt ifrån bara ett polisiärt uppdrag. Det handlar till stor del om att stödja de många lokala aktörer, föreningar och samhällsfunktioner som arbetar med att förebygga att unga människor radikaliserar med tragiska följder.

Demokratiminister Alice Bah Kuhnke meddelade i fredags att regeringen under 2015 kommer att presentera en handlingsplan som rör förebyggande av att människor i Sverige värvas som utländska terroriststridande. Mona Sahlin är nationell samordnare för dessa frågor. Givet omfattningen på hennes uppdrag och det stora behovet av samordning finner regeringen det angeläget att redan nu stärka hennes roll. Vi kommer därför ge henne ökade befogenheter och mer personella resurser.

Vi kommer även att uppdraga åt Mona Sahlin att skyndsamt återkomma till regeringen kring skapandet av en hjälplinje dit människor kan vända sig när deras anhöriga eller vänner visar intresse för att ansluta sig till extremistiska grupperingar och strida utomlands.

* * *

Terroristattacken i Paris bidrar till oron inför ett på många sätt dystert världsläge. Nyhetsrapporteringen 2014 präglades av Rysslands aggressivitet och folkrättsbrott, kriget i Syrien och ISIL:s hänsynslösa framfart, samt ebolaepidemin. Inom vår europeiska union – där 25 miljoner människor går arbetslösa – upplever många hur främlingsfientligheten växer, samtidigt som inkomstklyftorna ökar och polariseringen tilltar. Till det kommer naturkatastrofer. Skyfallen och översvämningarna i sydöstra Europa i våras lär ha varit de värsta sedan mätningarna började för 120 år sedan. Och många människor har fått sätta livet till i försöken att ta sig över Medelhavet till Europa.

De händelser som präglade 2014, kombinerat med den tragiska inledningen på 2015, blir en påminnelse om hur gränsen mellan inrikes- och utrikespolitik suddas ut. Låt mig därför utveckla regeringens syn på det förändrade världsläget och den svenska säkerhetspolitiken år 2015.

* * *

I regeringsförklaringen sa statsministern att den militära alliansfriheten alltjämt tjänar vårt land väl. Och det är jag övertygad om att vi alla ser: Att den är bra för Sverige, som fortfarande är ett av världens tryggaste länder. Den skapar en god grund för ett aktivt ansvarstagande, för såväl vår egen som andras säkerhet. Sverige ska inte förhålla sig passivt om en katastrof eller ett angrepp skulle drabba ett EU-land eller ett nordiskt land. Vi förväntar oss att dessa länder agerar på samma sätt om Sverige drabbas. Vårt land ska både kunna ge och ta emot stöd, såväl civilt som militärt.

Regeringsförklaringen gjorde också klart att Sverige inte ska söka medlemskap i Nato. Några har tolkat detta som att vi vore motståndare till Nato. Så är det naturligtvis inte. Vi har ett utmärkt och viktigt samarbete med Nato. Inom Försvarsberedningen har vi för bara ett halvår sedan nått en bred överenskommelse om att vår relation till Nato ska handla om att utveckla detta partnerskap. Det är vad vi nu ska göra.

Vår militära alliansfrihet handlar alltså inte om vad vi är emot, utan om vad vi är för.

Vi är för ett Sverige som gärna samarbetar med andra för att bygga säkerhet – men utan försvarsförpliktelser i förhållande till andra länder eller allianser; ett Sverige som fattar sina egna grundläggande säkerhetspolitiska beslut.

Vi är för ett Sverige som kan driva en mer självständig linje i olika internationella frågor, ett Sverige som har givits och kan ta en särskild roll, inte minst kring konfliktlösning och nedrustning.

Och vi är för ett Sverige som blir trovärdigt i vårt arbete mot kärnvapen. Inte bara för att vi själv har avstått från kärnvapen, utan för att vi också avstår från att ingå i en allians med kärnvapenparaplyet som en del av sin gemensamma strategi.

* * *

Efter det andra världskrigets slut var det viktigaste att det slags aggression som utlöste kriget aldrig skulle få upprepas. FN-stadgan slog entydigt fast förbudet mot att bruka våld mot en annan stat med bara två undantag – i självförsvar och när FN:s säkerhetsråd sanktionerat det.

Under hela det kalla kriget – med det omedelbara kärnvapenhotet, och med oerhörda konventionella stridskrafter riktade mot varandra – var det ändå risken för ett nytt krigsutbrott som stod i centrum. Återkommande kriser spädde på nervositeten – kring Berlin och Kuba, kring Vietnam och Afghanistan.

Men sedan Berlinmuren fallit, och det kommunistiska styret i östra Europa med den, så kände nog alla att risken för ett nytt världskrig blev mindre överhängande. Åtminstone för en tid blev det mer av samarbete och mindre av konfrontation i världspolitiken. Samtidigt blev andra hot mot vår säkerhet allt mer påtagliga.

* * *

Det långsiktigt mest allvarliga är att människans livsbetingelser här på planeten jorden är i fara, till följd av klimatförändringarna. Forskarna i FN:s klimatpanel har

tydligt visat att den globala uppvärmningen måste hejdas om vår civilisation ska kunna överleva. Detta hot är en säkerhetspolitisk fråga av högsta rang.

Redan i dag hotas mänskligt liv av att klimatet blivit alltmer extremt – genom översvämningar och andra allt mer frekventa naturkatastrofer, genom torka och förstörelse, genom att havsnivån stiger. Stora öar och hela länder hotas av att snart hamna under vatten.

Klimatförändringarnas påverkan på tillgång till vatten, på migration, på den evinnerliga kampen om marken och andra resurser – allt detta är också långsiktiga och hotfulla företeelser som utgör tydliga säkerhetsrisker, vid sidan av själva naturkatastroferna.

Världens nationer har detta år ett utmärkt tillfälle att vända utvecklingen. Klimattoppmötet i Paris i december måste resultera i en bindande överenskommelse om hur vi tillsammans kan hejda jordens uppvärmning. EU har tagit ledningen med ett mer ambitiöst klimatmål än tidigare. Men med det får vi inte slå oss till ro fram till december. Vi måste också utnyttja varje tillfälle under detta år för att också förmå andra att fatta rätt beslut för att rädda klimatet.

* * *

Ett annat alltmer uppenbart samband är det mellan utveckling och säkerhet. Som generalsekreterare i FN lade Kofi Annan ner all sin energi på att visa hur nödvändigt det är, för allas vår säkerhet, att bekämpa fattigdomen och göra levnadsvillkoren på vår jord mer rättvisa. Arbetet med FN:s millenniemål var en viktig början. De kommer senare i år att få en efterföljare i de så kallade post-2015-målen som ska gälla alla länder, fattiga som rika, och som ska sätta mål för en hållbar värld – ekonomiskt, socialt och miljömässigt.

Stora delar av mänskligheten har ett drägligare liv i dag, jämfört med för en generation sedan. Men det är fortfarande 10 000 barn som dör varje dag, helt i onödan, på grund av brister i sanitet och sjukvård. Och det är fortfarande närmare en miljard människor som inte får möjlighet att äta sig mätta.

Detta är naturligtvis inte acceptabelt, för den som hyser den minsta medkänsla med drabbade medmänniskor. Men det finns flera skäl. Klyftor mellan fattiga och rika orsakar spänningar och konflikter. De bidrar till instabilitet och osäkerhet. Att bekämpa fattigdom och ojämlikhet är därför också en säkerhetspolitisk uppgift.

* * *

Digitaliseringen av vårt samhälle har inneburit mycket stora välfärdsvinster. Medborgarnas möjligheter att få information och kommunicera med andra har revolutionerats genom internet. Vetenskapliga upptäckter kommer allt snabbare med hjälp av allt kraftfullare datorer. Tillverkningsindustrin har genomgått en andra revolution. Den digitala handeln har en särskilt stor potential att stärka tillväxten i ekonomin.

Men det finns en annan sida. Gång efter gång har det visat sig att de informationssystem som byggts upp är sårbara för intrång – oavsett om det är i privat eller statlig regi. Det blir särskilt bekymmersamt ju större del av vår samhällsviktiga infrastruktur som är beroende av fungerande IT-system.

I vårt land fokuserar vi nu på att stärka förmågan att skydda våra viktigaste nätverk, och på att spåra varifrån attacker kommer. En utredning kommer nu i mars redovisa förslag om att inrätta en obligatorisk IT-incidentrapportering.

Men i den globaliserade värld vi lever i räcker det inte med vad vi själva gör. Det ökade IT-hotet kräver internationellt samarbete, främst inom EU och med andra likasinnade. Inom EU slutförhandlas nu ett direktiv med ett samlat grepp på IT-säkerhetsfrågan, med aktiv svensk medverkan.

Allt det vi gör måste utgå inte bara från att skydda vårt samhälle, utan också från att värna medborgarnas integritet. När den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna antogs, i december 1948, anade nog ingen vilken roll som internet och sociala media skulle komma att få. Men likväl har formuleringarna i förklaringens artikel 12 högsta relevans också i dag: *”Ingen får utsättas för godtyckligt ingripande i fråga om privatliv, familj, hem eller korrespondens och inte heller för angrepp på sin heder eller sitt anseende. Var och en har rätt till lagens skydd mot sådana ingripanden och angrepp.”*

* * *

Världen bevittnar nu de mest avskyvärda handlingar som utförs av ISIL i Syrien och Irak. Den rapport som FN:s undersökningskommission lade fram i november är nästan oläsbar i sin katalog över grymheter som begås just nu, på vårt jordklot, i det tjugoförsta århundradet. Jag läste nyligen detta, i ett referat av rapporten:

”IS halshugger, skjuter och stenar män, kvinnor och barn på offentliga platser i nordöstra Syrien. De amputerar händer på män som stjälar och hugger fingrar av män som röker. Människor tvingas komma och bevittna avrättningar på torgen, och stympade män hängs upp som varning på gator och torg.”

Det är av största vikt att de skyldiga till dessa brott mot mänskligheten ställs till svars. Därför har regeringen tillsammans med de andra EU-länderna uppmanat säkerhetsrådet att hänskjuta situationen i Syrien till Internationella brottmålsdomstolen.

ISIL har nu pressats tillbaka av den USA-ledda koalitionen flygattacker. De har också berövats finansiella tillgångar såsom rudimentära oljeraffinaderier och de har misslyckats med att inta städer som Kobane.

Men mycket återstår att göra. Säkerhetsrådets resolutioner, som syftar till att begränsa ISIL:s rekryteringar och finansiella flöden, måste nu genomföras av alla FN:s medlemsländer.

Så länge det saknas full, demokratisk, politisk kontroll i Syrien och delar av Irak finns risken att områden i dessa länder förblir fristäder för terroriströrelser. Regeringen förväntar sig att FN:s säkerhetsråd ger ökat stöd till en politisk lösning i Syrien. Vi stöder Staffan de Misturas försök till en frysning av konflikten i Aleppo.

I Irak stöder vi centralregeringen i Bagdad och premiärminister Abadis ansträngningar att hålla ihop landet och via gemensamma krafter bekämpa ISIL.

Sverige gör mycket redan i dagsläget, inte minst för att lindra den katastrofala humanitära situationen. Konflikten i Syrien har hittills skördat 200 000 människoliv och över tolv miljoner är i behov av humanitärt stöd – hälften av dessa är barn. Sedan 2011 har Sverige avsatt 1,3 miljarder kronor och tagit emot cirka 60 000 asylsökande. Vi stödjer Syriens grannländer som är utsatta för ett hårt tryck.

Sverige ingår också i den breda koalitionen för att bekämpa ISIL och stödja Irak, vilken samlat ett 60-tal länder och entiteter, däribland EU och samtliga EU:s medlemsstater. Regeringen undersöker nu också förutsättningarna att skicka svensk militär personal till Irak för att bidra till utbildning av trupper som strider mot ISIL. Om det blir aktuellt kommer frågan att underställas riksdagen. Det skulle bli en viktig insats för att visa att vi vill fortsätta dela ansvaret för att möta ett svårt hot.

Det starka behovet av internationell konfliktlösning på många håll är en viktig anledning till att Sverige nu aktivt driver vår kandidatur till FN:s säkerhetsråd. Vi vill och bör ta ansvar. Det är också i vårt egenintresse.

* * *

Under 2014 har risken för globala epidemier gjort sig skrämmande påmind. Ebolan slog till, snabbt och skoningslöst. Dödligheten uppmättes till upp till 90 procent av alla fall.

Det ger en påminnelse om att vår beredskap inför hot mot vår egen säkerhet också måste innefatta detta – att snabbt hantera smittsamma sjukdomar.

Samtidigt behöver vi arbeta för att hindra utspridningen av antibiotikaresistens, som skulle kunna slå hårt mot den globala hälsan och säkerhetsläget.

* * *

De nya utmaningarna för vår säkerhet betyder emellertid inte att de traditionella helt försvunnit, på det sätt som vi hade önskat. I Ukraina pågår en väpnad konflikt, med en olaglig rysk annektering av Krim och med fortsatt ryskt stöd till separatisterna i östra delen av landet. Det är länge sedan som vi i vår närhet har sett ett lika flagrant brott mot internationell rätt som det som Ryska federationen har begått i Ukraina. Det har fördömts av samtliga riksdagspartier. Viktigt är också att EU:s medlemsstater enhälligt beslutat om verkningsfulla sanktioner mot Ryssland, samt att hålla fast vid en tydlig linje att inte acceptera det ryska agerandet.

Ännu närmare vårt eget lands gränser – och ibland alldeles för närgånget – har den militära verksamheten i Östersjön successivt trappats upp. Ryska övningar genomförs i en stor skala. Och i höstas kunde som bekant Försvarsmakten

rapportera om en helt säkerställd olaglig undervattensverksamhet på svenskt inre vatten, utan att inkräktarens nationalitet kunde fastställas.

Jag vill göra tydligt att regeringen inte uppfattar den här verksamheten som ett direkt hot mot vårt land. Men en samlad bedömning ger ändå anledning att vidta åtgärder.

* * *

För Sverige är sedan lång tid utrikespolitiken den främsta försvarslinjen. Det betyder att vi med utrikespolitikens alla medel, öppna såväl som mer förtroliga, gör klart för var och en som är berörd att Sverige med alla medel kommer att slå vakt om vår territoriella integritet. Det betyder också att vi med vår utrikespolitik, i bredast möjliga mening, försöker motverka alla de andra hot mot säkerheten som jag har berört här i dag, och att vi verkar för avspänning och stabilitet i vår region.

Vårt mål är gemensam säkerhet, och vi ska fortsätta att verka för fred och nedrustning. Vi vill engagera oss mer aktivt i de fredsinsatser som FN och EU gör. Den internationella utvecklingen, liksom vad som händer i vårt närområde, påverkar självfallet vår försvarspolitik.

Det är till exempel med europeisk enighet, med stöd till Ukraina och med en tydlig politik gentemot Ryssland, som vi bäst bemöter den utmaning mot europeisk säkerhet som vi har sett under det gångna året. Så skapas stabilitet och säkerhet i vårt eget närområde framöver.

Jag kan säga som Olof Palme sade i ett annat besvärligt säkerhetspolitiskt läge för trettio år sedan: Svensk arbetarrörelse har alltid varit beredd att ta sitt ansvar för

landets värn. Palme sa då det fanns skäl att något räta på morrhåren. Och att vi också nödgats att något vässa klorna.

Den signalen, och de åtgärderna, är nu återigen aktuella. Låt mig därför säga att jag känner den djupaste respekt och tacksamhet för det arbete som alla kvinnor och män gör i försvaret av vårt land. Försvarsministern kommer här i morgon att kommentera arbetet med propositionen om försvarets framtida inriktning.

Det finns en god tradition i vårt land att söka blocköverskridande överenskommelser om försvars- och säkerhetspolitiken. Det förändrade och försvårade säkerhetspolitiska läge som vi har i dag understryker vikten av samverkan kring denna politik. Detta är också en viktig del av den Decemberöverenskommelse som slöts för ett par veckor sedan mellan regeringspartierna och de fyra allianspartierna.

Det vore dessutom en fördel om dessa centrala frågor kunde föras ut till ett ännu bredare samtal i vårt land, som i sin tur bidrar till en större folklig förankring. Som utrikesminister är jag självklart beredd att ta min del av ansvaret. Debatten ska fortsätta även när snön har smält i Sälenfjällen – och den ska involvera fler än de vanliga debattörerna.

Under våren kommer jag därför att genomföra en rundresa i Sverige. Syftet är att möta engagerade medborgare och organisationer i en diskussion om hur vi kan uppnå gemensam säkerhet i en ny tid. En tid där vi måste ställa svåra frågor om hur vi ska leva vidare med varandra. ”Comment vivre avec ça?”, som Julien Beaupé säger i videoklipppet från Paris.

I arbetet med att ge utrikes, försvars- och säkerhetspolitiken en folklig förankring finns även en viktig roll för Folk och Försvar, som just uppmärksammar många

andra faktorer än de rent militära. Därför är ni tydligt är en organisation i tiden, och jag tackar för möjligheten att inledningstala på er konferens i Sälen 2015.